

29 березня

Тема: Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення. Інтонація речень із відокремленими членами

- Яке речення називається ускладненим?
- Чим може ускладнюватися просте речення?
- Чи знайомі ви з поняттям «відокремлення»?
- Як ви розумієте це поняття?

1. Мовне дослідження.

Прочитайте речення, подані парами. Порівняйте їх.

Сходило велике і ласкаве сонце.	Сходило сонце, велике і ласкаве.
Луги струсили срібну росу і	Луги, струшуючи срібну росу,
розляглися співами своїх соловейків.	розляглися співами своїх соловейків.
Навколо була сила-силенна ягід.	Ягід навколо, особливо дикої малини, було сила-силенна.

- Як співвідносяться пари речень першого і другого стовпчика?
- Які речення мають більш самостійне додаткове значення?
- Які з повідомлень є основними, а які додатковими?
- **Смислове та інтонаційне виділення членів речення для посилення їхнього значення називається відокремленням. А які ж члени речення називатимуться відокремленими?**
- У запропонованих реченнях визначте, від яких слів і які питання можна поставити до відокремлених членів.

Зробіть висновок, які члени речення можуть відокремлюватися.

- Чи можуть відокремлюватися головні члени речення? Відповідь обґрунтуйте. (***Відокремлюватися можуть тільки другорядні члени**, бо вони є додатковим повідомленням до основної думки, яка виражається головними членами речення. Тому головні члени не відокремлюються, бо вони є носіями основного повідомлення.*)

Відокремленими називають члени речення, які виділяються за змістом та інтонаційно. Вони виражають додаткове повідомлення або доповнюють основне твердження в реченні. В усному мовленні відокремлені члени речення виділяються інтонацією, а на письмі — розділовими знаками.

Другорядні члени відокремлюють:

— якщо цьому сприяє незвичайний порядок слів у реченні: ***В небі, чистім і прозорім, сонце сяє.*** (М. Рильський)

— якщо другорядний член вносить додаткове значення з відтінком причини або протиставлення: ***Стомлені в боях, люди йшли, тримаючись руками за полудрабки возів, і на ходу спали.*** (В. Козаченко)

— якщо другорядні члени поширюються словами ***внаслідок, завдяки, за умови, всупереч, на випадок, згідно з, відповідно до*** тощо: ***Завдяки розповідям Ференца, він добре уявляв собі внутрішнє розташування готелю/*** (О. Гончар)

— якщо другорядні члени виражені дієприслівниковими або дієприкметниковими зворотами: ***В темряві показалися високі береги, заліплені бурунами.*** (В. Кучер)

Відокремлені другорядні члени речення бувають **непоширені**: ***Пішов степом, сіромаха, сльози утирає.*** (Т. Шевченко) і **поширені**: ***Тут, серед степової тиші, казка сама просилася в слова.*** (І. Цюпа)

Слід розрізняти уточнюючі члени речення й відокремлені. Уточнюючими називають члени речення, що мають додаткове значення, уточнене стосовно того члена речення, з яким вони зв'язані однією синтаксичною функцією.

Уточнюватися можуть не тільки другорядні, а й головні члени речення: Внизу, десь під самими вікнами, почувся гомін чужих голосів. (О. Гончар) Обидва, Діденко і Чумак, прислухались до шереху у передпокої. (А. Головка).

1. Прочитайте і запишіть речення, визначте відокремлені члени і їх місце відповідно до означуваного слова. Подумайте, що впливає на відокремлення, і зробіть висновок.

Сніг закружляв, лапатий і сріблястий. Заспокоєний, я усміхнувся світу. Вітаю силу, створену землею. Там летять із гір потоки, обганяючи вітри. Ріка, всупереч нашим сподіванням, виявилася неглибокою. Тут, серед степової тиші, казка сама проситься в слова.

Відокремлення буває обов'язкове (зумовлене специфікою конструкції) й факультативне, що його здійснює автор, з волі якого посилюються, підкреслюються, наголошуються або послаблюються певні відтінки значення. Обов'язково відокремлюються, наприклад, дієприслівниковий зворот та дієприкметниковий зворот, що стоїть після означуваного слова.

Якщо в **науковому та офіційно-діловому** стилях факультативне відокремлення майже відсутнє, то для **мови художньої літератури** воно характерне.

Слід розрізняти уточнюючі члени речення й відокремлені. **Уточнюючими називають члени речення,** що мають додаткове значення, уточнене стосовно того члена речення, з яким вони зв'язані однією синтаксичною функцією.

Уточнюватися можуть не тільки другорядні, а й головні члени речення. Наприклад: *Обидва, Діденко і Чумак, прислухались до шереху у передпокої.*

В усному мовленні відокремлені члени виділяються інтонацією, а на письмі – комами (деколи - тире). Відокремлені члени речення вимовляються повільніше від основного тексту, кінцеве слово відокремленого звороту є логічно наголошеним. Наприклад:

Розгойдане море, / *уже брудне й темне*, / наскакувало на берег

2. Записати речення, знайти і підкреслити відокремлені члени, пояснити умови відокремлення.

Весело, вільно струмочки побігли, радісну вість несучи. Угору, до сонця, росами вмите тягнеться жито. Земля, живими соками багата, Дніпру дарує воду негірку. А він всміхається, привітний. Дубів статечних велетенські руки тримають світ, високий та ясний. Ягід навколо, особливо дикої малини, було сила-силенна.

3. Лінгвістичне конструювання.

Сконструйте речення з поданих слів, укажіть відокремлені члени речення.

Хмарки, небу, по, розкидані; пливли, легенькі, вітром. Село, розкиданими, зоряним, зачароване, небом, хороше, хатками, синіє. Вкриті, яблуні, гілля, нахилили, рясно, плодами, землі, до.

Домашнє завдання:

1. Параграф 34.
2. Виконати тестові завдання за посиланням:

Код доступу **8586548**

Використайте цей код, відкривши посилання join.naurok.ua

Виконати завдання до 20.00